

אוניברסיטת בר-אילן

בית הספר לחינוך

**הקשר בין קורבנות לאלימות פיזית, מגדר התלמיד והשימוש
באמצעי ביטחון בבית ספר לבין תחושת ביטחון בבית הספר**

איציק לזמי

עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך בבית הספר לחינוך של

אוניברסיטת בר אילן

תקציר

תחושת בטחון בבית הספר הנה גורם משמעותי לרווחתו של התלמיד (Ben-Arieh et al., 2009) וקשורה בין היתר להערכתו העצמית, קשריו החברתיים והישגיו הלימודיים (Boulton et al., 2008; Hughes et al., 2015; Schreck & Miller, 2003; Tillyer et al., 2011). מספרות המחקר עולה כי קורבנות לאלימות מהווה גורם משמעותי לפגיעה בתחושת הביטחון בבית ספר (Bowser et al., 2018; Parker & Ray, 1990; Schreck & Miller, 2003). עם זאת, נראה כי הקשר בין מידת האלימות לתחושת הביטחון אינו ישיר ונדרש מחקר נוסף על מנת לבחון את תרומתם של גורמים ממתנים אפשריים כמו גם של סוגי האלימות בנפרד (Yablon & Addington, 2018). מבין סוגי האלימות השונים אחד השכיחים בבתי הספר הוא האלימות הפיזית (הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך [ראמ"ה], 2018), בו התמקד מחקר זה. כמו כן, מגדר מהווה נושא הראוי לתשומת לב בהקשר זה שכן בניסויים קרובים לאלימות פיזית במידה רבה יותר מבנות וכן סובלים מרמה נמוכה יותר של תחושת ביטחון בבית ספר לעומת הבנות (ראמ"ה, 2018).

בשל הרצון להפחית את שיעורי האלימות ולהעלות את תחושת הביטחון של התלמידים בבתי הספר, החלו בתי ספר רבים להציב אמצעי בטחון בשטחם (Brady et al., 2007; Gottfredson et al., 2004). אמצעי בטחון כמצלמות, שומרים, בדיקת תיקים ותאים החלו להיות שכיחים יותר ויותר בבתי הספר (Addington, 2009; Agron & Anderson, 2000; Dinkes, et al., 2009; Kupchik & Monahan, 2006; Mowen, 2015). אלא שסקירת הספרות המחקרית מעלה ממצאים סותרים לגבי תרומתם של אמצעי בטחון אלו, ויתכן כי הצבת אמצעי הביטחון בבית ספר דווקא תורמת לפגיעה בתחושת הביטחון של התלמידים (Bachman et al., 2011; Schreck et al., 2003; Schreck & Miller, 2003).

המחקר הנוכחי התמקד בבדיקת תרומתם של מגדר התלמיד, מספר אמצעי בטחון הפועלים בבית ספר וקורבנות התלמיד לאלימות פיזית להסבר תחושת הביטחון של התלמיד בבית הספר. בנוסף נבדקו גם משתני הרקע גיל ומסגרת חינוכית. המחקר התבסס על ניתוח שניוני (secondary analysis) של נתוני מדגם של 821 תלמידים בחטיבות ותיכונים בארץ בגילאי 12-19 (M=15.04; SD=1.63) אשר נאספו במחקר קודם שטרם פורסם (יבלון, בהכנה).

ממצאי המחקר עולה כי מתקיים קשר שלילי בין מידת הקורבנות של התלמיד לאלמות לבין תחושת הבטחון של התלמיד בבית ספר, כך שככל שתלמיד נופל יותר פעמים קרבן לאלמות תחושת הבטחון שלו יורדת. בנוסף נמצא כי בנים נופלים קורבנות לאלמות בשיעור גבוה יותר מבנות אך עם זאת אין הבדל בתחושת הבטחון בבית הספר בין בנים לבנות.

באשר לאמצעי בטחון הפועלים בבית ספר, נמצא כי לכמות אמצעי בטחון הפועלים בבית הספר, אין תרומה מובהקת להסבר תחושת הבטחון של התלמיד בבית ספר. לעומת זאת, כאשר מתמקדים באמצעי בטחון שכיחים הפועלים בבית הספר, נמצאה תרומה חיובית ומובהקת להסבר תחושת הבטחון בבית הספר בתוספת המשתנים גיל ומסגרת חינוכית.

לגיל התלמיד תרומה חיובית להסבר תחושת הבטחון בבית ספר כך שככל שגיל התלמיד עולה כך תחושת הבטחון שלו עולה. בנוסף נמצא כי תחושת הבטחון של תלמידים הלומדים בבית ספר ממלכתי נמוכה מאלו שלומדים בבית ספר ממלכתי דתי.

ממצאי המחקר מצביעים על הקשר המורכב שבין השימוש באמצעי בטחון ותחושת בטחון של תלמידים ונראה כי חשיבותם של אמצעים אלו מרכזית בהבנת אקלים בית הספר שכשלעצמו מסביר את תחושת הבטחון.